

DOKONČENÍ RENESANCE ZE 4. 12. 2020

Obliba kratší povídky se rozšířila i mimo hranice Itálie. Anglický básník **GEOFFREY CHAUCER** (1340-1400) využil tohoto modelu ve veršovaných **Povídkách Canterburských**. Společnost drobných měšťanů si zpříjemňuje pobožnou pouť vyprávěním humorných příběhů.

Ve Francii se proslavil rebelující básník **FRANCOIS VILLON** (1431-1463), rváč, opilec, zloděj a tulák, který svůj život i dílo (**Závět'**) zasvětil stálé vzpouře proti konvenční a mravně se tvářící společnosti.

V divadle se renesanční vlivy projeví především v tvorbě anglického dramatika **WILLIAMA SHAKESPEARA** (1564-1616). Komédie **Zkrocení zlé ženy**, **Sen noci svatojánské**, **Mnoho povyku pro nic**, **Kupec benátský**, **Veselé paničky Windsorské**, či tragédie **Macbeth**, **Hamlet**, **Král Lear**, **Othello**, **Romeo a Julie** a mnoho dalších vyprávějí příběhy různých dob, různých lidí. Autor vyjádřil cit i hloubku vášně, touhy, bezohlednou lačnost slávy a zisku, sobeckost i nenávisť, tedy veškeré odstíny lidské povahy. Toto vystižení je společným rysem všech her, stejně jako typicky renesanční důraz na aktivní vztah k životu, na vytváření vlastního osudu, byť často ne příliš šťastném.

Podobné rysy lze také nalézt v tvorbě španělského dramatika **LOPE DE VEGY** (1562-1635). Napsal ohromující množství her - 2000, většinu z nich pak v duchu typicky španělského „dramatu pláště a dýky“. Nejznámější a stále živá je hra **Ovčí pramen**, o vzbouření lidu proti vysokému církevnímu hodnostáři, který zneužíval svého postavení, a následující ústup krále před jednolitými vzbouřenými vesničany.

Zlatý věk španělského písemnictví zosobňuje dramatik a prozaik **MIGUEL DE CERVANTES Y SAA VEDRA**. Jeho životní osudy jsou velmi pohnuté, neboť jako chudý se nechal najat do armády, kde byl zraněn, vězněn, stal se otrokem, aby po osvobození žil v celoživotní bídě v Madridu. Jeho vrcholný román **Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha** o rytíři poněkud pošetilem až směšném a jeho sluhovi je satirou na rytířské romány, jíž se snaží zesměšnit tehdejší svět. Toto zesměšnění však současně vede ke kritice egoistické a ziskuchtivé společnosti, proti níž staví čistotu lásky a duše.

LITERATURA BAROKNÍ DOBY

Labyrint světa a ráj srdce nevyjadřuje pouze Komenského osobní postoj a hodnocení tehdejšího světa. Je zároveň i velkým podobenstvím, které vystihuje rozpornost doby. Je současně dílem končící renesance a probíhajícího baroka. Barokní umění vystihovalo veškeré rozpory světa. Člověk se cítil podveden racionalitou a širokým záběrem renesance, které však nepřinesly lidstvu radost a štěstí, nýbrž nebyvalé utrpení a netoleranci v podobě třicetileté války. Ideály humanity renesance se rozplynuly ve vypočítavé chtivosti, zneužití rozumu, požívačnosti a duchem prázdné smyslnosti. Jediným únikem byl návrat k „ráji srdce“, k víře, k náboženskému prožitku. Hrdina se odvrací od přírody a světa, od vnějšího pohledu, od rozumu. Klid a mír nachází v touze po harmonii, v hledání pravdy. Tu však nehledá rozumem, nýbrž vírou a citem.

Skutečnost se mění ve znaky, symboly, které mají vystihnout rozpornost světa. Proto baroko rodí nejen vědce, ale také astrology, proroky a stoupence magie.

V umění se proto uplatňuje naturalistická konkrétnost a přesnost, stejně jako nadsázka, důraz na lidskou bezmocnost a nepatrnost, ale i duchovnost a mysticismus. Typické je tzv. dramatické napětí, vycházející z protikladu ducha a formy („duše a těla“).

Výrazným představitelem tohoto proudu je španělský dramatik období „zlatého věku“ **PEDRO CALDERÓN DE LA BARCA** (1600-1681), autor řady etických dramát, např. **Soudce Zalamejský**.

Anglické baroko zastupuje básník **JOHN MILTON** (1608-1674) rozsáhlou náboženskou epopejí **Ztracený ráj**.

Německé baroko potom **HANS JAKOB CHRISTOPH GRIMMELSHAUSEN** (1621-1676), autor románu **Dobrodružství Simplicia Simplicissima**, prostáčka, který je krutostí třicetileté války natolik zaskočen, že hledá únik z labyrintu světa v samotě.

LITERATURA DOBY OSVÍCENSTVÍ

V průběhu 17. století se ve Francii začíná prosazovat poněkud jiný pohled na svět než barokní. Jedná se o zdůrazňování rozumu (tzv. racionalismus), který stál jako protipól barokní mystice a náboženskému vytržení. Spolu s uplatňováním rozumu se uplatňuje i potřeba vzdělanosti. Měřítkem krásy se stává střídmost a rozumová kázeň, stejně jako pravda, rozvaha a vyrovnanost. Typickým uměleckým výrazem doby je tzv. **klasicismus**, který vytvářel přesná pravidla a schémata tvorby. Racionální zaměření umělecké tvorby převyšuje složku emocionální (citovou).

Nejnámějšími představiteli tohoto směru se stali francouzští dramatici **PIERRE CORNEILLE** (1606-1684), **JEAN RACINE** (1639-1699), především však **JEAN-BAPTISTE POQUELIN**, neboli **MOLIERE** (1622-1673). Tento se stal světoznámým kritikem všech možných lidských nectností - **Tartuffe (pokrytectví)**, **Lakomec**, **Misanthrop**, **Zdravý nemocný** aj.

V Itálii se rozvinula především komedie, tzv. **commedia dell'arte**, hra s pevnou stavbou i obsazením (**Pantalone**, **Scappino**, **Colombina**), známá především díky **CARLO GOLDONIMU** (1707-1793).

Z autorů prozaických děl nejvíce zaujali francouzský bajkář **JEAN DE LA FONTAINE** (1621-1695), v Anglii pak **JONATHAN SWIFT** (1667-1745) se svým satirickým dílem **Gulliverovy cesty**, stejně jako autor dobrodružných příběhů **DANIEL DEFOE** (1660-1731) - **Robinson Crusoe**.

PREROMANTISMUS

Ve druhé polovině 18. století přestává klasicismus naplňovat ideály měšťanské vrstvy společnosti. Je jim cizí nespravedlnost tehdejšího světa, majetkové rozdíly, stejně jako chladný racionalistický přístup ke světu.

Protestem se proto stává zdůrazňování citových hodnot prostého „nezkaženého“, člověka, sentimentální vzpomínání na vzdálenou minulost (hlavně pohanskou a křesťanského dávnověku), hledání ideálního světa, tím i ideálního prostředí - kulisy pro své příběhy. Tak vzniká tzv. **preromantismus**, jehož cílem byla reakce a odpor proti chladné vykalkulované

klasicistní společnosti. „Duchovními otci“ tohoto směru se stávají myslitelé, např. **JEAN JACQUES ROUSSEAU** (1712-1778) - **Emil čili o výchově**, **Nová Heloisa**, **O smlouvě společenské**, či estetici jako **JOHANN GOTTFRIED HERDER** (1744-1803).

Svůj výraz posléze nachází v díle dvou německých básníků: **JOHANNA WOLFGANGA GOETHA** (1749-1832) - novela **Utrpení mladého Werthera**, básnická skladba **Faust**, a **FRIEDRICHA SCHILLERA** (1759-1805) - drama **Loupežníci**.

Rozbor textů:

Miguel de Cervantes Y Saavedra – Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha
Molière – Lakomec

Úkol:

- Po dvoře chodí vítr
- Ta zase vypadá!
- Věřím v nenávisť na 1. pohled
- Já snad umřu smíchy
- Celá vesnice byla na nohou
- Dělá do novin
- Poslouchá Mozarta
- Odešel do věčných lovišť
- Zdravý nemocný
- Pojď si proň, ty Polednice
- Na nebi se rozzářily diamanty
- Piják nezachytitelných odstínů, piják světél potopených do stínů
- V zimě příroda spí
- Neviděl jsem tě celou věčnost
- Krvavá růže
- Hoj ty Štědrý večere
- Sál rázem ztichl
- Je alternativně inteligentní
- A lampa ještě svítila, A lampa ještě hořela
- Čistá špína
- Zub času se na něm podepsal